

ISTORIJOS APIE SNIEGO ŽMOGŲ KŪRIMAS: SĄLYGA PATIKĖTI

Tomas Daukša

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

dauksha@gmail.com

Tekste svarstoma, kas lemia, kad žmonių grupė patikėtų tam tikru, galbūt fiktyviu, reiškiniu ar objektu (mitine būtybe, politiniu pabėgėliu ir kt.). Pristatomas 2014 m. pradėto tęstinio projekto apie sniego žmogaus istorijos kūrimą metu suformuotas patikėjimo sistemos modelis ir aptariami jo veikimo principai. Remiantis projekto metu įvykusios parodos 3 lankytojų reakcija į joje konstruotą pasakojimą apie sniego žmogų, apsvarstomos šio modelio veikimo prielaidos.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: patikėjimo sistema, hibridinė pasakojimo sistema, virtuali pasakojimo sistema, sniego žmogus.

Pamenu, dar vaikystėje negalėdavau atsisipirti mistinėms istorijoms. Nesvarbu, ar tai būdavo ateiviai, vaiduokliai, sniego žmogus, zombiai, iš dangaus lyjančios varlės arba koks į laisvę ištrūkęs ir iki šiol po Europos miškus klajojantis nacių eksperimentas. Šios istorijos prikaustydavau mano dėmesį ir žadindavo vaizduotę. Po bemiegių naktų, praleistų baiminantis, kad už užuolaidos gali slėptis vilkolakis, o po lova guli negyvėlis, tik ir laukiantis, kada užmerksiu akis, kad prisikeltų, prisiekdavau daugiau niekada nebežiūrėti apie tai laidų ir nesiklausyti baisių istorijų. Nieko iš to neišeidavo. Pirmai progai pasitaikius, į televizoriaus ekraną įbedęs iš siaubo išsiplėtusias akis rydavau naują nežinomybės kupiną ir protu nepaaiškinamą istoriją. Tiesą sakant, būdavau ne vienas – mano bendraamžiai taip pat nepraleisdavo progos panirti į tą paslaptinę paranormalių reiškinių pasaulį.

Mįslingos bei fantastinės istorijos ir dabar sulaukia didelio visuomenės dėmesio. Televizijos kuria fantastinius / mistinius serialus, mokslo populiarinimo kanalai („Discovery Channel“, „National Geographic“ ir kt.) tarp naujausių technologinių atradimų ir visatos susikūrimo teorijų vis įterpia laidų apie paranormalius reiškinius. Internetiniame portale „IMDb.com“ – vienos iš didžiausių ir patikimiausių internetinių filmų bei televizijos duomenų bazių – pateiktame populiariausių televizijos serialų penkiasdešimtuose beveik pusę pozicijų (20 / 50) užima mistikos bei fantastikos (*fantasy*) žanrams priskiriami serialai. Trys pirmosios pozicijos atitenka būtent jiems¹. Tarp populiariausių dokumentinių laidų į pirmąsias vietas taip pat iškyla dokumentika

¹ Most Popular TV Series, in: IMDb, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-01-26], http://www.imdb.com/search/title?title_type=tv_series.

apie paranormalius reiškinius. Nors mistines temas gvildenančios laidos čia nebesudaro tokio neįtikėtinai didelio skaičiaus kaip populiariojoje televizijoje, tačiau, remiantis „tv.com“ (išsamią informaciją televizijos tema siūlantis portalas) pateikiamu žiūrimiausių dokumentinių laidų sąrašu, tarp pirmųjų penkiolikos trečdalį užima laidos apie paranormalius reiškinius². Tarp populiariausių „Discovery Channel“ dokumentikų pirmoje vietoje atsiduria laida „A Haunting“ („Vaidenimasis“), kurioje atkuriamos „tikros“ žmonių, susidūrusių su vaiduokliais ar kitais nepaaiškinamais reiškiniais, pasakojamos istorijos³. Dokumentinės televizijos gigantas apie gyvūnus ir gamtą „Animal Planet“ pasiekė savo žiūrimumo rekordus su tokiais laidomis kaip „Mermaids: The Body Found“ („Undinės: atrastas kūnas“) bei „Mermaids: The New Evidence“ („Undinės: nauji įrodymai“). Šiose laidose pateikiami „tikri“ įrodymai ir liudininkų pasakojimai apie undines bei konstruojamos undinių egzistavimą patvirtinančios teorijos. Internetinėje erdvėje gausu diskusijų ir straipsnių, nagrinėjančių bei aptariančių šiose laidose pateikiamų faktų patikimumą. Portalas „TV by the Numbers“ pastarąsias dokumentikas įvardija kaip visų laikų populiariausias kanalo laidas. Tarp populiariausių „Animal Planet“ laidų taip pat atsiduria dokumentika apie sniego žmogų – „Call of The Wildman“ („Laukinio žmogaus šauksmas“) ir „Finding Bigfoot“ („Sniego žmogaus paieška“)⁴. Galime matyti, kad susidomėjimas paranormaliais reiškiniais tai ne dėl mano ir mano bendraamžių vaikiško smalsumo, bet yra svarbus šiuolaikinės visuomenės reiškinys. Natūralu, jog toks didelis visuomenės susidomėjimas antgamtiniais reiškiniais patraukė mano, dabar jau kaip menininko, dėmesį.

2 Documentary Shows, in: Tv.com, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-01-26], <http://www.tv.com/shows/category/documentary/>.

3 Discovery Channel, in: Tv.com, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-01-26], <http://www.tv.com/shows/network/discovery-channel/category/documentary/>.

4 Animal Planet Wins its Best Year Ever, in: TV By The Numbers, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-01-26], tvbythenumbers.zap2it.com/2013/12/31/animal-planet-wins-its-best-day-ever/.

Proga padirbėti su šiuo reiškiniu visai netikėtai atsirado 2014 m. rudenį. Viskas prasidėjo nuo labai neįprastos patirties su tėvais vaikstant po mišką, paskatinusios sukurti darbą apie sniego žmogaus kūrimo istoriją. Kalbant iš eilės, reikėtų pradėti nuo pasivaikščiojimo metu miške ant žemės rastų susuktų lizdų. Taigi guli lizde. Stebėtina patogu. Pasisuku ant vieno šono, paskui ant kito – išgulėta taip, kaip reikia. Lizdas susuktas taip, kad nekyla kausimas, kaip jame gulėti. Viskas iškart aišku: iš kurios pusės prieiti, kur dėti galvą. Galva į rytus, kojos į vakarus, guli ant dešinio šono ir žiūri į šiaurę, kur pro medžius atsiveria aukštapelkės plynė. Viskas pagal fengšui. Tik bėda, kad nuo aplink augančių gailių kvapo sukasi galva ir šiek tiek maudžia kažkur pakaušio gelmėje. Nuo to turbūt ir reikėjo pradėti – pelkę gaubiančio gailių kvapo ir to keisto nesvarumo jausmo, palydinčio kiekvieną žingsnį tvirtos atramos nesuteikiančiu aukštapelkės paviršiumi. Žygis iki lizdo virsta ėjimu į kažkur anapus, savo kūniškumą palikus pelkės prieigas juosiančiuose krūmynuose.

Tokioje vietoje nustoja veikti kasdienybės logika. Vos atsigulus į lizdą, tampa akivaizdu, kad jį susuko sniego žmogus. Kitoks paaiškinimas tiesiog nebūtų tinkamas. Šalia lizdo, kuriame guli, yra dar vienas, daug mažesnis. Kiek toliau – dar du ir dar du lizdai. Tad iš viso šeši – trys poros, kurias sudaro vienas didelis ir kitas daug mažesnis lizdas.

Gulėdamas lizde randu kauliuką. Dedu į kišenę. Prasideda artefaktų rinkimas. Sekimas jau senai atšalusiais ir niekur nevedančiais pėdsakais. Iš lizdo traukiami nulaužtų gailių šakelių pavyzdžiai, randamas sulaužytas plastikinis indelis, apgraužtas parafino gabalas, fotografuojami kažkieno palikti pėdų antspaudai, pats lizdas kruopščiai matuojamas. Randu net du plaukus, įstrigusius tarp lizdo šakelių. Medžiagos užtektų poros valandų trukmės „dokumentiniam“ filmui apie sniego žmogų. Tačiau įrodinėti ir aiškintis, ar lizdus susuko sniego žmogus, neįdomu. Tai jau daug kartų daryta ir panašu, jog bus daroma dar pakankamai ilgai, nes ir jo egzistavimo, ir neegzistavimo

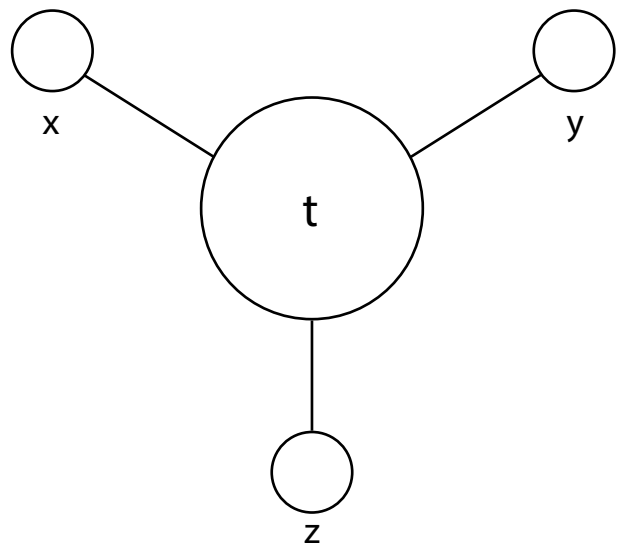
įrodymai vis slysta tyrinėtojams iš rankų, sniego žmogaus egzistenciją palikdami jau beveik grynajam tikėjimui. Turint omenyje milžinišką kiekį dokumentinių laidų bei filmų apie antgamtinius reiškinius, tarp jų ir sniego žmogų, daug įdomiau panagrinėti tikėjimo konstravimo sistemas.

Grįžęs namo, keliasdešimt valandų praleidžiu žiūrėdamas dokumentikas apie sniego žmogų. Jų kiekis tiesiog stulbinantis – televizijos reitingų lentelės toli gražu neatspindi tokio pobūdžio laidų skaičiaus ir populiarumo. Susidaro įspūdis, kad sniego žmogaus buvimo galimybė yra viena iš didžiųjų šiuolaikinio mokslo problemų. Ilgainiui dokumentinių filmų turinys ima vienodėti ir išryškėja sniego žmogaus egzistavimo istorijos kūrimo modelis. Dažniausiai laidose figūruoja bent vienas liudininkas, pasakojantis savo susidūrimo su sniego žmogumi istoriją. Pasakojimo metu vaizdas šokinėja tarp istoriją pasakojančio liudininko ir laidos kūrėjų „atkurtų“ pasakojimo epizodų arba žemos rezoliucijos miško ar kokios laukymės / pelkės vaizdo įrašo (neretai daryto naktį). Pasakojimą komentuoja ekspertai. Išsakę savo nuomonės, ekspertai traukia į liudininko nurodytą vietą ieškoti sniego žmogaus arba jo pėdsakų. Žiūrovams pristatomos priemonės, kurias ekspertai naudos ieškodami sniego žmogaus: termovizoriai, žiūronai, vaizdo bei fotokameros, žibintuvėliai ir visa kita. Toliau – spąstų spendimas, klaidžiojimas po (naktinį) mišką ir laukimas. Paieškos dažniausiai baigiasi vienu iš šių variantų:

- ekspertai kažką išgirsta arba pamato, bet nespėja nufilmuoti;
- ekspertai nieko neranda ir nieko įtartino nepamato;
- ekspertai randa galimų sniego žmogaus gyvenimo žymių (nulenktų / nulaužtų medžių, maisto likučių ar panašiai);
- ekspertai randa sniego žmogaus pėdsakus ir padaro gipsines jų kopijas;

- ekspertai susiduria su sniego žmogumi ir kažką nufilmuoja, tačiau filmuotoje medžiagoje neįmanoma įžiūrėti, ar tai sniego žmogus, ar ne.

Nepaisant paieškos rezultatų, laidų pabaigoje pateikiamos išvados dažniausiai būna labai panašios: gali būti, kad sniego žmogus vis dar slapstosi nuošaliuose žemės kampeliuose. Žymėdamas pasakojimų elementus, nejučiomis užrašau galimą (pa)tikėjimo konstravimo formulę: $x + y + z <> t$. Čia x – pasakojimas iš / apie tikrovę, kurį galima patikrinti; y – pasakojimas apie tai, ko tuo momentu negalima įrodyti arba patikrinti; z – dažniausiai moksliskai tikslus / patikimas pasakojimas, tačiau niekuo nesusijęs su x ir y pasakojimais. Jis naudojamas maskuoti spragas, atsirandančias jungiant x ir y naratyvus. Ir galiausiai t – nauja hibridinė pasakojimo sistema, turinti skirtingą naratyvą nei x , y ir z pasakojimų. Aiškumo dėlei visa tai galima perkelti į keturis elementus turinčią schemą:

x – pasakojimas iš/apie tikrovę, kurį galima patikrinti;

y – pasakojimas apie tai, ko duotu momentu negalima įrodyti arba patikrinti;

z – tikslus/patikimas pasakojimas, maskuojantis bendroje sistemoje atsirandančias spragas;

t – virtuali pasakojimo sistema, turinti skirtingą istoriją nuo x , y ir z pasakojimų.

Nubrėžęs schemą, dar nufilmuoju naktinį vaikščiojimą miške – vaizdo įrašą, kuriame galėjo būti nufilmuotas sniego žmogus, ir iš turimų artefaktų pradėdu konstruoti sniego žmogaus egzistavimo istoriją. Tiksliau, ne istoriją apie sniego žmogų, bet istoriją apie jo egzistavimo naratyvo kūrimą. x, y ir z užpildau pasakojimo sistemomis: x – pasakojimas apie lizdus, y – pasakojimas apie sniego žmogų, z – pasakojimas apie trikampę medžio skeveldrą. Pasakojimas apie lizdus konstruojamas iš minėto pasivaikščiojimo metu surinktų artefaktų ir lizdų dokumentacijos: iš lizdo ištraukti pagaliukai, kauliukas, apgraužtas parafino gabalas, lizdo nuotraukos, jo išmatavimai ir kt. Pasakojime apie sniego žmogų tik užsimenama apie galimą jo buvimą – žiūrovui pasiūloma sniego žmogaus idėja. Šis pasakojimas susideda iš dviejų elementų: žemos rezoliucijos vaizdo įrašo, kuriame nufilmuotas ėjimas per naktinį mišką, ir pagal tariamų liudininkų parodymus policijos menininko pieštų sniego žmogaus eskizų (vienas, kiek mažesnis nei A4 formato lapas, su mažais piešinėliais). Dalyje z naudoju atsitiktinai į mano rankas pakliuvusį objektą – trikampio formos ažuolo skeveldrą (ji atskilo sodyboje, kapojant malkas). Skeveldrą įterpiu tarp prie lizdo rastų artefaktų ir apie ją pateikiu neadekvačiai daug labai tikslios informacijos: tikslus matmenis, skeveldros brėžinį, joje matomų medžio rievlių skaičių, enciklopedinį ažuolo aprašymą ir kt. Parodoje viską instaliuoju taip, kad primintų kinematografinę policijos nuovadą, pateikiu visų parodos elementų sąrašą.

Viską instaliavęs parodinėje erdvėje, pastebiu du dalykus:

1. Kuriantis hibridinei t pasakojimo sistemai, naratyvinės x, y ir z sistemos sąveikauja už savo ribų, virtualiai (t. y. faktiškai nekeisdamos ir neįtraukdamos viena kitos į savo naratyvą), o t sistema susidaro visų trijų sistemų užribyje kaip nauja ir savo ribomis nepriklausoma nuo x, y ir z sistemų.

2. t sistemos pasakojimo kryptį nurodo didžiausią naratyvo potencialą turinti sistema. Tai yra t sistemos pasakojimą iš tikrųjų formuoja ne būtinai išsamiausia, bet didžiausią naratyvo potencialą turinti sistema, nors likusios sistemos jį keičia, atsiradęs pokytis nėra lemiamas (pasakojimas išlieka atpažįstamas dėl santykio su sistemos, iš kurios jis kilo, pasakojimo), kai kitų sistemų naratyvai gali tapti nebeatpažįstami.

Sakydamas, kad x, y bei z sistemos sąveikauja už savo ribų, turiu omenyje, kad jų sugretinimas nekeičia viena kitos pasakojimo. Lizdai išlieka lizdais, ir x sistema išlieka pasakojimu apie lizdus, o y ir z sistemos nepakeičia lizdų buvimo ir iš jo kylančio x sistemos pasakojimo, kaip ir x bei z pasakojimai nepakeičia sniego žmogaus ir y sistemos pasakojimo, tačiau jų sugretinimas kuria naują „virtualią“ sistemą, į kurią perkelti x, y ir z naratyvų modeliai gali sąveikauti tarpusavyje. Tokie naratyvinių sistemų modeliai galėtų būti kaip savybių, su kuriomis jos gali sąveikauti, projekcijos, o virtuali sistema tada būtų sąlyga x, y ir z sistemų sąveikos patirčiai atsirasti, bet ne sistemų susiliejimo arba pokyčio pasekmė.

Sistemos potencialu būtų galima vadinti jos savybių, kurios gali sąveikauti su kitų sistemų sąveikaujančiomis savybėmis, kiekį. Kuo daugiau tokių savybių sistema turi, tuo didesnė jos įtaka t sistemai. Kaip pavyzdį būtų galima pasitelkti internetinį žaidimą „Tentacle wars“⁵, kurio tikslas perkelti tam tikrą kiekį žaidėjui priklausančios ląstelės (sistemos) sąveikaujančių elementų į kitą, neutralią arba priešišką, ląstelę ir ją pakeisti į žaidėjui priklausančią (ląstelė pakeičiama, kai į ją perkeliama daugiau elementų, nei ji turi pati). Ląstelės potencialą nusako sąveikauti galinčių elementų skaičius – kuo daugiau ląstelė jų turi, tuo didesnį pokytį ji gali padaryti kitoms. Taigi, jeigu y sistema turi daugiau sąveikauti galinčių elementų (savybių) nei x ar z sistemos, tai ji turės didesnę įtaką t sistemai.

5 Tentacle Wars, in: Free Web Arcade, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-01-26], <http://www.freewebarcade.com/game/tentacle-wars/>.

Parodos atidarymo metu išryškėjo dar vienas įdomus faktas. Nemaža dalis žiūrovų, net žinodami, kad parodoje istorija apie sniego žmogų yra simuliuojama, o pateikiami „įrodymai“ nepagrindžia sniego žmogaus egzistavimo (tai atvirai išsaciau pristatymo metu ir parodos aprašyme), vis tiek patikėjo jo buvimu, lizdus laikydami nenuginčijamu sniego žmogaus egzistavimo įrodymu. Su jais diskusija kilo tik dėl tikslios lizdų buvimo vietos, mat parodoje pateiktas žemėlapis su pažymėtais lizdais buvo taip priartintas ir fragmentuotas, kad negalėjai nustatyti, kurioje Europos ar pasaulio dalyje jie buvo rasti. Išryškėjo visuomenės (bent jos dalies) noras arba poreikis patikėti kažkuo paslaptingu ir nepaaiškinamu.

Įdomiausia buvo tai, kad sniego žmogumi patikėjusi parodos lankytojų dalis tuo didžiavosi, lyg laikytojų tai savo nuopelnu. Gali būti, kad iš tiesų net jautė pareigą patikėti, mat vis prieidavo prie manęs pasakyti, kad juos įtikinau ir dabar sniego žmogaus buvimu jie neabejoja, o iš manęs laukdavo pritarimo savo tikėjimui. Kai kurie žiūrovai dar pasiūlydavo vietų, kur galėčiau ieškoti sniego žmogaus, arba pasidalydavo kokia istorija. Istorijų pasakojimas priminė išpažintį bažnyčioje, mat vyko daugiau mažiau pašnibždomis į ausį. Istorijai pasibaigus, aš turėdavau pasakyti kokį nors komentarą, išreikšti nuostabą ir supratingai palinksėti galva. Išsipasakojęs žiūrovas prisijungdavo prie kitų patikėjusiųjų, ir taip susidarė tikinčiųjų grupelė. Sniego žmogaus buvimu nepatikėję ir istorijos kūrimu, o ne sniego žmogumi domėjęsi žiūrovai po parodą vaikščiojo daugiau mažiau atskirai. Tikėjimas suvienijo.

Negaliu neatsiminti savo Pirmosios Komunijos ir išpažinties. Dieną prieš komuniją namų darbams tikybos mokytoja uždavė prisiminti ir apmąstyti savo nuodėmes, kad per išpažintį nė vienos nepraleistume. Nuodėmių sąrašas man pasirodė per trumpas, tad prikūriau papildomų. Kitą dieną išpažinau visas nuodėmes (kartu su sugalvotomis) ir pabaigai, kad sąžinė būtų švari, pridėjau, jog išpažinties metu melavau

kunigui. Vis sakęs padrašinamus žodžius ir žadėjęs Dievo atleidimą, kunigas nutilo. Nuodėmes prie altoriaus atpirkinėjau taip ilgai, kad vos nepavėlavau į paplotėlio dalijimą. Daugiau išpažinties nebeėjau. Kad ir kaip mane sukrėtė tokia stipri kunigo reakcija į tuo metu man atrodžiusią visai menką ir nekaltą nuodėmėlę, tai atskleidė išpažinties svarbą tikėjimo bendruomenėje. Gali būti, kad netyčia pažeidžiau vieną iš svarbiausių tikėjimo bendruomenės taisyklių – sąžiningai atlikti išpažintį. Parodoje taip pat išryškėjo išpažinties svarba. Sniego žmogumi patikėjęs asmuo prie kitų tikinčiųjų prisijungdavo tik pasipasakojęs man ir gavęs pritarimą. Paslapties atskleidimas veikė tarsi tiltas į bendruomenę. Išsipasakojimas garantavo / patvirtino grupelės narių tikėjimą.

Dabar apie tai galvojant kyla mintis, jog dalis žiūrovų sniego žmogumi patikėjo vien tam, kad galėtų atlikti išpažintį. Tokiu atveju tikėjimas sniego žmogumi sudarė galimybę išsipasakoti arčiau tikėjimo objekto esančiam asmeniui (šiuo atveju man – istorijos apie sniego žmogų kūrėjui). Išsipasakoję parodos lankytojai galėjo burtis į išpažinusiųjų ir galbūt kažkokį išrišimą gavusiųjų grupę. Tokia mintis galėtų atrodyti kiek pritempta, tačiau prisiminus lankytojų pasakojimus ir jų temų įvairovę (nuo susidūrimo su koku nors antgamtiniu reiškiniu iki giminaičio ligos ar slaptos grybavimo vietos), paaiškėja, jog neretai patikėjimas sniego žmogumi tiesiog tapdavo pretekstu išpasakoti ramybės neduodančius dalykus – atlikti apsisvalymo ritualą.

Nepaisant to, jog patikima buvo galbūt tik tam, kad būtų galima atlikti išpažintį, tai neatsako į klausimą, kodėl patikima buvo sniego žmogumi, o ne jo istorijos konstravimo metodu, kuris buvo nagrinėjamas parodoje? Kažkuo, kas yra šiuolaikinės realybės diskurso užribyje ir priskiriama mitui arba pasakai, o ne tuo, kas parodoje buvo deklaruojama kaip realybė. Atsigręžus į prieš tai aptartus pasakojimo sistemos elementus, būtų galima išskirti dvi galimas tokio elgesio priežastis:

1. pasakojimo apie sniego žmogų sistema buvo labai patogi patikėti jos objektu;
2. parodos lankytojams reikėjo įkūnyto tikėjimo objekto, su kuriuo jie galėtų tapatinti savo patirtis, o ne abstraktaus minties konstrukto.

Kalbant apie naratyvinės sistemos patogumą patikėti jos objektu, reikia prisiminti jau aptartas sistemos dalis bei savybes. Taigi x , y ir z pasakojimo sistemos sąveikauja „virtualiai“ ir t sistema (pasakojimas apie lizdus susukusį sniego žmogų) susikuria už minėtų sistemų ribų. Žiūrovui pateikti du išsamūs naratyvai – pasakojimas apie lizdus ir pasakojimas apie trikampę ažuolo skeveldrą, kuriais jis gali naudotis / remtis konstruodamas pasakojimą apie sniego žmogų. Parodoje pateiktas pasakojimas apie sniego žmogų iš esmės buvo tuščias – tik nuoroda, naratyvo krypties vektorius. Jį parodos lankytojas galėjo užpildyti asmeniniu sniego žmogaus įvaizdžiu ir remtis realiais, tiksliai nupasakotais lizdais, o savo abejones paslėpti po perdėtai tiksliu ir išsamiu pasakojimu apie trikampę ažuolo skeveldrą. „Virtuali“ sistemų sąveika reiškia, kad žiūrovas galėjo pasiskolinti reikalingus pasakojimui apie sniego žmogų vystyti elementus ir neturėjo perkonstruoti ar besąlygiškai priimti jau esamų pasakojimų. Žiūrovui nereikėjo priderinti savo pasaulėžiūros prie kažko konkretaus ir nekintamo, o atvirkščiai – jis galėjo susikurti sau parankiausią ir patogiausią tikėjimo objektą.

Taip pat labai tikėtina, kad parodos lankytojams reikėjo tikėjimo objekto, kuriam galėtų suteikti kūną. Tokia prielaida paaiškintų, kodėl lankytojai rinkosi patikėti sniego žmogumi, o ne naratyvinės sistemos modeliu. Greičiausia jiems buvo lengviau patikėti ne abstrakcija, o tuo, kam gali priskirti kokius nors konkrečius veiksmus (lizdo sukimą miško paklotėje), ką gali įsivaizduoti veikiantį ir turintį biologinį kūną. Naratyvinės sistemos modelis parodos metu buvo nukreiptas į pasakojimą apie sniego žmogų, tačiau jis taip pat sėkmingai veiktų sniego žmogų pakeitus kuo nors kitu (pavyzdžiui, miške besislapstančiu politiniu

pabėgėliu arba Lietuvos miškuose nauja barsukų rūšimi). Gali būti, kad toks modelio universalumas, buvimas tiesiog schema, aplink kurią galima konstruoti pasakojimą, buvo priežastimi, kodėl dalis žiūrovų pasirinko tikėti ne kintamo naratyvo schema, o konkretaus jos pritaikymo metu atsiradusiu objektu.

Paroda virto savotišku eksperimentu, kurio metu paaiškėjo, jog suteikus galimybę atlikti išpažintį ir sudarius palankias sąlygas kuo nors patikėti, bent dalis visuomenės būtinai patikės ir pačiu neįtikėčiausiu dalyku. Iki šiol vis bandau šią naratyvinę sistemą. Ją užpildau naujais pasakojimais ir stebiu, kaip noriai jais yra patikima. Sniego žmogus virsta poltergeistu iš siaubo filmo, bebrais, užtvindžiusiais kelią tarp Palangos ir Klaipėdos, ekshibicionistu Lukiškių aikštėje ir dar daug kuo. Panašu, kad kol suteiksiu užuominą, kuo patikėti, ir leisiu išsipasakoti, naratyvinė $x + y + z < > t$ sistema veiks.

Gauta 2017 11 30

INTERNETINĖS PRIEIGOS

Animal Planet Wins its Best Year Ever, in: TV By The

Numbers, 2013, tvbythenumbers.zap2it.com/2013/12/31/animal-planet-wins-its-best-day-ever/.

Documentary Shows, in: Tv.com, <http://www.tv.com/shows/category/documentary/>.

Most Popular TV Series, in: IMDb, http://www.imdb.com/search/title?title_type=tv_series.

Tentacle Wars, in: Free Web Arcade, <http://www.freewebarcade.com/game/tentacle-wars/>.

CREATION OF THE BIGFOOT STORY: A CONDITION FOR BELIEF

Tomas Daukša

SUMMARY

KEYWORDS: belief system, hybrid, narrative system, virtual narrative system, Bigfoot.

During a walk huge nests were found on the forest floor. Despite the absence of evidence, it was decided that the nests had been made by the Bigfoot. The incident encouraged the attempt to figure out why people get to believe in the most incredible things so easily instead of looking for a logical and often simpler explanation of a certain phenomenon. The investigation of the belief issue (related to paranormal occurrences) has grown into a project for exhibition. While preparing for the exhibition, documentaries on the Bigfoot were analysed to define principles for creating such programs. On the basis of these principles, a narrative system formula for enabling the belief in its subject was worked out and a model for the narrative belief system was created. In the exhibition, the model was used to develop a story about the Bigfoot who made nests on the forest floor. Despite the fact that the show clearly stated that the Bigfoot story had been simulated by using the model of the narrative belief system and that the presented artifacts did not prove the existence of the Bigfoot, a significant number of visitors turned out to believe in the story of the Bigfoot. The paper reviews the exhibition, which became some sort of experiment, and discusses how and why the model of the narrative belief system works.